فصلنامه اقتصاد فضا و توسعه روستایی، سال ششم، ویژه‌نامه گردشگری روستایی، زمستان ۱۳۹۶
صفحات ۱۹۶-۱۷۳

تبیین ظرفیت اجتماعی پذیرش گردشگری در مناطق روستایی
مورد : روستای مصر در شهرستان خور و بیابانک

ابراهیم فتایی؛ دانشیار رشته محیط زیست، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد اردبیل، اردبیل، ایران.
حسن اروجی*؛ دکترای جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه خوارزمی، تهران، ایران.
محمد علیزاده؛ دانشجوی دکتری رشته گردشگری، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران.
سونیا ازهری؛ کارشناس ارشد برنامه‌ریزی توسعه گردشگری، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران.

دریافت مقاله: ۱۳۹۵/۲/۲۵ پذیرش نهایی: ۱۳۹۶/۵/۱۳

چکیده

از اصول مهم مدیریت مقاصد گردشگری در مناطق روستایی، سنجش ظرفیت اجتماعی پذیرش گردشگری است. در این میان نگرش جامعه محلی و سنجش شاخص‌های اجتماعی و همچنین تبیین مدل ظرفیت اجتماعی، در برنامه‌ریزی آتی و گردشگری پایدار روستایی حائز اهمیت است. روستای مصر واقع در شهرستان خور و بیابانک استان اصفهان، از مقاصد گردشگری کویری محسوب می‌شود که از یک دهه پیش مورد توجه گردشگران و برنامه‌ریزان قرار گرفته است. با توجه به رشد فعالیت‌های گردشگری، چالش‌هایی در ارتباط با رضایت‌مندی، تبادلات اجتماعی و روند رشد گردشگری در آینده روستا مطرح شده است. در این پژوهش به سنجش ظرفیت اجتماعی و وضعیت جامعه میزبان از دیدگاه پذیرش فعالیت‌های گردشگری و تبادلات اجتماعی با گردشگران پرداخته شده است. از طریق روش کیفی نظریه بنیانی، داده‌های پژوهش از مطالعات میدانی و مصاحبه‌های عمیق گردآوری شده و پس از طی مراحل کدگذاری باز، محوری و انتخابی، مقوله‌های کلان تعیین و مدل ظرفیت اجتماعی تدوین شده است. نتایج نشان داد جامعه بومی به دلیل احساس نیاز به گردشگری و داشتن ذهینت اقتصادی، به کارآفرینی در گردشگری روی آورده و مشارکت فعال دارد و به دلیل اثرات منفی محدود و حفظ منابع محیطی، با گردشگران تبادلات اجتماعی نسبتاً مطلوبی دارند. همچنین، با وجود خطرات بالقوه توسعه فعالیت‌های گردشگری و داشتن ابهام در پایداری اقتصاد گردشگری، با احتیاط و نگرانی از آینده و روندهای آن، به فعالیت‌های گردشگری ادامه می‌دهند.

واژگان کلیدی: گردشگری روستایی، ظرفیت اجتماعی گردشگری، جامعه بومی، روستای مصر.

* Hassan.oroji@yahoo.com

[Downloaded from system.khu.ac.ir on 2024-10-12]

۱) مقدمه

جامعه روستایی به عنوان یک سیستم اجتماعی و اقتصادی و فرهنگی، بخشی از جامعه ملی هر کشوری است و هر گونه تحول در جامعه روستایی یا جامعه ملی در یکدیگر تأثیر می گذارد (اروجی، ۱۳۹۶: ۱۵). گردشگری روستایی به عنوان سیاست بازساخت اقتصاد روستایی و مکمل سایر فعالیت‌های اقتصادی روستا است (علیزاده،۱۳۹۱: ۳۴ و طوافی، ۱۳۹۴: ۲۷). باتلر و کلارک[1]، معتقدند که گردشگری در نواحی روستایی لزوماً راه حل جادویی برای توسعهٔ نواحی روستایی نیست، بلکه گردشگری باید مکمل، و نه نقطه اتکا، برای اقتصاد شکوفا و متنوع باشد (خانی و همکاران، ۱۳۹۳: ۴۵).

به منظور توسعه مطلوب گردشگری روستایی ضروری است تا وضعیت مقاصد گردشگری روستایی از منظر شاخص‌های متعدد بررسی شود. با روند آغاز و رشد گردشگری در مناطق روستایی، مقاصد گردشگری در مراحل مختلف، واکنش‌های متفاوتی به آن نشان می‌دهد. بنابراین یکی از ضرورت‌های برنامه‌ریزی مقاصد گردشگری، شناخت ظرفیت پذیرش گردشگری، به‌ویژه ظرفیت اجتماعی و جامعه بومی است. شاخص‌های مؤثر بر ظرفیت اجتماعی پذیرش گردشگری می‌تواند شامل ویژگی‌های جمعیتی و فرهنگی گردشگران، میزان منافع گردشگری، میزان مشارکت مردم، بازدهی اقتصادی گردشگری برای مردم، ذهنیت مردم به گردشگری، سطح انتظارات مردمی (علیقلی زاده فیروزجایی و همکاران، ۱۳۹۳: ۴۰)، امنیت روانی، چالش‌های فرهنگی و رفاه مردمی (حسن پور و همکاران، ۱۳۹۰: ۱۸۱) باشد.

کویرها از سرمایه‌های مهم گردشگری به‌شمار می‌رود و روستاهایی که در مناطق کویری قرار دارد، جاذبه-های متعدد تاریخی و اکوتوریستی در خود جای داده است. ویژگی مهم گردشگری کویرها، این مسئله است که این مناطق به علت دور بودن از مناطق شهری و فعالیت‌های انبوه اقتصادی، کمتر در معرض تحولات شهری قرار گرفته و سرمایه‌گذاری بر روی قابلیت‌های گردشگری این مناطق و روستاهای آن، موتور محرکه مناطق یاد شده از منظر اقتصادی است (Eshraghi et al, 2010: 41-42).

شهرستان خور و بیابانک در استان اصفهان، از مناطقی است که به سبب وجود جاذبه‌های اکوتوریستی کویری، روستاهای تاریخی، پدیده‌های فرهنگی و جاذبه‌های تفریحی، طی سال‌های گذشته مورد توجه کارآفرینان و فعالان گردشگری قرار گرفته و بسیاری از مناطق روستایی در اثر گسترش فعالیت‌های گردشگری، دچار تغییر و تحولات مهمی شده است (فرجی‌راد و احسانی، ۱۳۹۰: ۶۸).

روستای مصر، از مهم‌ترین مناطق گردشگری در شهرستان خور و بیابانک محسوب می‌شود. نقاط دیدنی اطراف روستای مصر، منطقه امیرآباد در فاصله دو کیلومتری روستا، دارای تپه‌های شنی و پوشش گیاهان غنی از درختچه‌های گز و تاق و نخل‌های زیبا است که مناظر بسیار زیبایی را فراهم آورده است. روستای فرحزاد نیز در

[1] Butler & Clark

[Downloaded from system.khu.ac.ir on 2024-10-12]

شمال روستای مصر دارای نخلستان‌های زیبا است که توسط شن‌های روان محصور شده است (ابوالحسنی و همکاران، ۱۳۹۱: ۱۴۷-۱۴۸). در یک دهه گذشته با افزایش روند ورود گردشگران داخلی و خارجی به منطقه، جاذبه‌های گردشگری متعددی مانند شترسواری، سافاری، کایت‌سواری، کویرنوردی، تماشای آسمان، تورهای شترسواری و گردشگری زراعی توسعه یافته و متعاقب آن، اقامتگاه های بوم گردی نیز افزایش یافته است.

رشد گردشگری و افزایش تعداد و تنوع گردشگران داخلی و خارجی، چالش‌هایی را در ارتباط با ظرفیت گردشگری روستا از منظر نگرش جامعه محلی و در واقع ظرفیت اجتماعی آن به همراه داشته است. در شرایط کنونی و با توجه روندهای یک دهه گذشته، روستای کویری مصر، به عنوان یک مقصد گردشگری مهم کویری برای گردشگران توسط برنامه‌ریزان و متصدیان گردشگری معرفی شده است. در ده سال گذشته، گونه‌های متعدد گردشگری همراه با خدمات گردشگری در روستا شکل گرفت که عمدتاً نتیجه فعالیت کارآفرینان بومی و عوامل بیرونی بوده است. با توجه به بررسی نظریات مرتبط با مقاصد گردشگری، هر تحولی در یک ساختار، با یک کارکرد همراه است. شتاب روندها و فرآیندهای گردشگری در منطقه چنانچه با شناخت ظرفیت مقصد گردشگری یعنی روستای مصر همراه نباشد، چالش و ناپایداری را در منطقه و در نتیجه رکود گردشگری در روستای مصر را موجب خواهد شد.

برای برنامه‌ریزی پایدار گردشگری، ضرورت دارد ابتدا ظرفیت‌های پذیرش گردشگری در روستای مصر از منظر اجتماع و جامعه بومی ارزیابی شود تا بتوان از تبعات منفی رشد گردشگری جلوگیری نمود و روند رشد و پیشرفت در روستا را به حالت پایداری رساند. برای این منظور باید شاخص‌هایی مانند نوع و کیفیت تبادلات و روابط بین مردم و گردشگر، دیدگاه‌های مردم و میزان مشارکت آنان در فعالیت‌های گردشگری، چالش‌های موجود در این زمینه مشخص شده و روابط بین آنها تبیین شود.

هدف تحقیق، ارائه مدل تبیینی از ظرفیت اجتماعی پذیرش گردشگر در روستای مصر، شناخت فرصت‌ها و چالش‌های بالقوه و برنامه‌ریزی راهبردی در جهت هدایت منطقی و معقول فرآیندهای گردشگری، با حفظ رضایت‌مندی جامعه بومی و تقویت تبادلات اجتماعی و در نهایت پایداری گردشگری روستا است. سه پرسش اساسی در راستای هدف یاد شده، مطرح بوده است: *"جامعه بومی روستای مصر از منظر تبادلات اجتماعی با گردشگران در چه شرایط قرار داد؟"*، *"چه عواملی بر ظرفیت اجتماعی گردشگری مصر تأثیرگذار بوده است؟"* و *"چه مدلی را می توان در جهت تبیین ظرفیت اجتماعی پذیرش گردشگری در این روستا تدوین نمود؟"*

۲) مبانی نظری

توسعه روستایی وابسته به مسائل گوناگون اقتصادی و اجتماعی، سیاست‌ها و خط مشی‌های اتخاذ شده و همکاری و مشارکت گروه‌های مختلف روستایی است (Terluin, 2003: 328). گردشگری روستایی منجر به

[Downloaded from system.khu.ac.ir on 2024-10-12]

افزایش درآمد و ایجاد اشتغال می‌شود (مستوفی الممالکی، ۱۳۷۶: ۴۵۱). از گردشگری روستایی به‌عنوان عمل‌گری کارآمد برای بازسازی و توسعه اقتصادی و اجتماعی نواحی روستایی یاد شده است به طوری‌که طی سال‌های اخیر در سراسر اروپا برای رفع چالش‌های اقتصادی و اجتماعی نواحی روستایی حاشیه‌ای و یا روستاهایی که با کاهش فعالیت‌های کشاورزی سنتی رو به رو شده، گردشگری در کانون توجه قرار گرفته است (Sharply, 2002: 33).

گردشگری روستایی منجر به افزایش درآمد و ایجاد اشتغال می‌شود (مستوفی الممالکی، ۱۳۷۶: ۴۵۱). پتانسیل‌های گردشگری هر روستا به سرمایه های جغرافیایی، کیفیت مناظر طبیعی و آثار تاریخی و فرهنگی بستگی دارد (مهدوی و همکاران، ۱۳۸۷: ۴۰). ظرفیت پذیرش گردشگری، از مباحث مهم در گردشگری روستایی است. ظرفیت پذیرش گردشگری به معنای ابزاری است که در آن غالباً تأثیر متقابل فعالیت‌های گردشگری با اکوسیستم طبیعی و نیمه طبیعی و گردشگران در نظر گرفته می‌شود. همچنین ظرفیت پذیرش اجتماعی، سطحی از رشد گردشگری که مردم محلی عدم تعادل را در هزینه‌های توسعه گردشگری ملاحظه نمایند (حسن پور و همکاران، ۱۳۸۹: ۱۸۰).

ظرفیت اجتماعی گردشگری را می‌توان بر پایه نظریات متعدد مورد بررسی قرار داد. از مهم‌ترین نظریه-های مرتبط در این زمینه، نظریه *"تبادل جتماعی"* است. بسیاری از مطالعاتی که در سال‌های اخیر در زمینه نگرش ساکنان به گردشگری انجام گرفته، مبتنی بر نظریه تبادل اجتماعی بوده است (وثوقی و همکاران، ۱۳۹۰: ۷۶). نظریه تبادل اجتماعی، تعامل میان فردی را بر مبنای سود و زیان آن برای هر شیوه احتمالی تعامل، تحلیل می‌کند (خانی و سوری، ۱۳۹۱: ۷۷). طبق این نظریه، در روابط اجتماعی وقتی کسی در حق دیگری لطفی می‌کند، او خود را موظف احساس می‌کند که لطف او را جبران کند. هر چه این لطف و کمک بزرگتر باشد، فرد بیشتر تمایل دارد آن را جبران کند. یک رابطه تبادل اجتماعی، یک اصل اثر متقابل برجای می‌گذارد. یک تبادل با رساندن و داشتن یک منفعت برای طرف مقابل آغاز می‌شود. اگر طرف مقابل عمل معامله به مثل انجام دهد و مجموعه‌ای از تبادلات سودمند بین افراد شکل بگیرد، حس الزام و تعهد دوطرفه بین افراد ایجاد می‌شود (Wajda & Hall, 2012: 34 و Holthausen, 2013: 243). در نظریه تبادل اجتماعی، رفتار بر پایه عقلانیت، اثرات متقابل، عدالت، تحلیل هزینه – فایده و منافع مشترک است(Searle, 1990: 65).

از نظریات دیگر، باید به چرخه حیات مقاصد گردشگری از جمله مدل باتلر اشاره کرد. مدل باتلر، هر مرحله از توسعه را با توجه به تعداد بازدیدکنندگان، تغییراتی که در فعالیت‌های گردشگری رخ داده و روابط آن با جامعهٔ محلی، مشخص نموده است. این مدل بسیار مورد استفاده قرار گرفته و غالباً برای مطالعهٔ مکان-های گردشگری از منظر وضعیت فیزیکی، زیست محیطی و اجتماعی - فرهنگی (رفتار و عکس العمل‌های جامعهٔ میزبان) به کار برده شده است (حسن‌پور و ضیایی، ۱۳۹۲: ۱۷). شاخص رضایت‌مندی داکسی، از دیگر

[Downloaded from system.khu.ac.ir on 2024-10-12]

شاخص ارزیابی مقاصد گردشگری است. این شاخص، رضایت گردشگران را به چهار مرحله استقبال از گردشگران، رضایت‌مندی، بی‌تفاوتی و رفتار خصمانه با گردشگران تقسیم‌بندی می‌کرد که این چهار مرحله ممکن است در طی فرآیندهای گردشگری در یک مقصد بروز کند (Postma, 2008: 114).

در مطالعات متعدد بین‌المللی و داخلی، به ظرفیت‌های کلی گردشگری روستایی و موضوعات مرتبط اشاره شده است. جدول ۱، به پیشینه پژوهش‌های بین المللی و جدول ۲، پژوهش‌های داخلی مرتبط با پژوهش را با ذکر نتایج اشاره کرده است. در بررسی مجموع پیشینه پژوهش مشخص شده که عمده مطالعات مربوط به گردشگری روستایی، ضمن تأکید بیشتر بر مسئله اقتصاد، توجه بسیار کمی به نگرش سیستمی و مدل‌سازی گردشگری روستایی نموده و عمده مطالعات به صورت تک بعدی بوده است. از این رو، ضرورت دارد تا پژوهش جدیدی با نگرش سیستمی در ارتباط با گردشگری نواحی روستایی مناطق کویری و بیابانی صورت پذیرد.

جدول شماره (۱): پیشینه تحقیق بین المللی در ارتباط با گردشگری روستایی

نام محقق	سال	نتایج
شارپلی[۱]	۱۹۹۴	شارپلی[۲] با مطالعه بر روی ویلز شمالی در سال ۱۹۹۴، معتقد است که گردشگری فرصت-های شغلی و حضور گردشگران جوان را به منطقه جذب کرده و یک جامعه را مجبور به ارتباطات درونی می‌کند.
هال[۳]	۲۰۰۱	هال، در نتیجه تحقیقات خود به نظریه تبادل اجتماعی اشاره می کنند.
ماتیسون و وال[۴]	۲۰۰۶	به بررسی کلی اثرات اجتماعی، فیزیکی و اقتصادی گردشگری پرداخته است. در بخش اقتصادی متغیرهای درآمد و اشتغال، در بخش فیزیکی، محیط های طبیعی و انسان ساخت و در بخش اجتماعی، میراث فرهنگی و سبک زندگی را مورد بررسی قرار داده است.
کوندسو[۵]	۲۰۱۱	محقق در این پژوهش، تحت عنوان توسعه روستایی، میراث فرهنگی و گردشگری، ضمن تمرکز بر گردشگری و میراث فرهنگی، به استفاده از این قابلیت‌ها به منظور رسیدن به توسعه روستایی تأکید می کند.
چانگ[۶]	۲۰۱۳	به بررسی اثرات گردشگری روستایی از دیدگاه جامعه میزبان در کشور تایوان و نگرش آنها را نسبت به گردشگری روستایی مورد بررسی قرار می دهد.
اسنیسکا[۷] و همکاران	۲۰۱۴	به بررسی اثرات عوامل اقتصادی در توسعه مناطق روستایی در کشور لیتوانی پرداختند
[8]هوانگ	۲۰۱۵	محقق، گردشگری روستایی کشاورز محور را در کره جنوبی مورد تحلیل قرار داد و به مسئله توسعه و نتایج مثبت گردشگری در بخش کشاورزی اشاره داشته است.

[1] Shapely
[2] Shapely
[3] Hall
[4] Mathieson & Wall
[5] Condesso
[6] Chaung
[7] Snieska
[8] Hwang

[Downloaded from system.khu.ac.ir on 2024-10-12]

جدول شماره (۲): پیشینه تحقیق داخلی در ارتباط با گردشگری روستایی

نام محقق	سال	نتایج
حسن‌پور و همکاران	۱۳۸۹	این پژوهش نشان داد که ظرفیت پذیرش گردشگر در مناطق مرنجاب و شهداد بیشتر از مصر و فرحزاد است.
ابوالحسنی و همکاران	۱۳۹۱	محقق به تدوین استراتژی توسعه گردشگری در روستاهای منطقه خور و بیابانک پرداخته و توسعه خدمات، بهره برداری متنوع از منابع گردشگری و برگزاری راهپیمایی کویری را از مهمترین این راهبردها تشخیص داده است.
سلمانی و همکاران	۱۳۹۲	این پژوهش، سکونتگاه های روستایی در منطقه خور و بیابانک را از منظر توسعه و توان گردشگری درجه بندی کرده است که روستاهای بیاضه، جندق، ایراج، گرمه و مهرجان از درجات بالاتری برخوردار بودند.
ضیایی و حسن-پور	۱۳۹۲	به تدوین حوزه‌های راهبردی توسعه مقاصد گردشگری از طریق مدل های چرخه حیات مقصد و شاخص رنجش داکسی در روستاهای مصر، فرحزاد، کوره گز، ابوزیدآباد، بندریگ و عشین، ریگ جن و جندق پرداختند. نتایج نشان می دهد که در منطقه روستای فرحزاد – مصر به دلیل توسعه و تمرکز بیش از حد فعالیتها در این روستاها، جایگاه مقصد و علاقه جامعه محلی به سوی بی تفاوتی و رشد حرکت می کند. بنابراین می توان گفت که منطقه مصر – فرحزاد در مرحله ابتدایی رشد بر طبق مدل باتلر و در مرحله بی تفاوتی بر طبق شاخص رنجش داکسی قرار دارد.
قدیری معصوم و همکاران	۱۳۹۳	محقق در بررسی توان توسعه گردشگری منطقه خور و بیابانک، نشان داده است که این منطقه از توان اکولوژیک توسعه گردشگری بالایی برخورار می باشد.
نظریان و همکاران	۱۳۹۴	محققین اثرات گردشگری بر روند توسعه روستا شهرها در سرعین را مورد بررسی قرار دادند. نتایج تحقیق نشان داد نخست شکل‌گیری هسته اولیه و رشد سرعین مبتنی بر قابلیت‌های محیطی و ظرفیت‌های گردشگری به ویژه در خصوص چشمه‌های آبگرم بوده است. سپس رابطه معناداری بین تحولات کالبدی- فضایی سرعین با بهره‌برداری از چشمه‌های آب درمانی وجود دارد. همچنین تبدیل شهر اردبیل به عنوان مرکز استان در دو دهه اخیر، عامل مهم در رشد و توسعه سرعین بوده است.
بیات و خزائی پول	۱۳۹۵	محققین به ارزش‌های ادراکی گردشگران روستای کویری مصر به عنوان گردشگری جامعه محور پرداختند. نتایج تحقیق نشان داد که میانگین تمام پنج بعد ارزش ادراکی گردشگران اقامتی به روستای مصر از نظر گردشگران در سطح بالایی قرار دارد. همچنین نتایج آزمون فریدمن نشان داد که بعد ارزش تجربی (فعالیت، فرهنگ، دانش) مهم‌ترین بعد از بین ابعاد پنج گانه ارزش‌های ادراکی گردشگران درباره روستای مصر است.
اروجی	۱۳۹۶	روند توسعه گردشگری در مناطق روستایی خور و بیابانک مورد مطالعه قرار داده است. در این پژوهش، روند تغییرات سیستم گردشگری روستایی مورد تبیین قرار گرفته و در نهایت الگوی مناسب توسعه گردشگری با تأکید بر عوامل محرک و پیش ران ارائه شده است.
مطیعی لنگرودی و کاتب ازگمی	۱۳۹۶	پیامدهای اقتصادی توسعه فعالیت های گردشگری روستایی در شهرستان بندر انزلی و دهستان لیچارکی حسن رود مورد بررسی قرار داده است. نتایج حاکی از آن است که گردشگری در دهستان لیچارکی حسن‌رود منجر به رونق اقتصادی شده است؛ همچنین، افزایش اشتغال در بخش خدمات، افزایش درآمد ساکنان روستایی و کاهش فقر از دیگر پیامدهای اقتصادی توسعه گردشگری در دهستان لیچارکی حسن رود بوده است.

[Downloaded from system.khu.ac.ir on 2024-10-12]

مدل مفهومی تحقیق در شکل (۱) نشان داده شده است. این مدل در واقع ارتباط بین سیستم گردشگری روستایی شامل دولت، گردشگر، محیط روستا، کارآفرینان گردشگری و جامعه روستایی و پارامترهای لازم در ارزیابی ظرفیت پذیرش اجتماعی گردشگری شامل ارتباط سیستمی، تعاملات و تبادلات اجتماعی بین مردم و گردشگران، رضایت‌مندی گردشگران، تهدیدات و اثرات منفی گردشگری، مدیریت دولتی و محلی و مشارکت مردم و منافع اقتصادی آنها در نتیجه گسترش فعالیت‌های گردشگری در روستا با تأکید بر دو نظریه چرخه حیات و تبادل اجتماعی به منظور ارائه مدل ظرفیت پذیرش را نشان داده است.

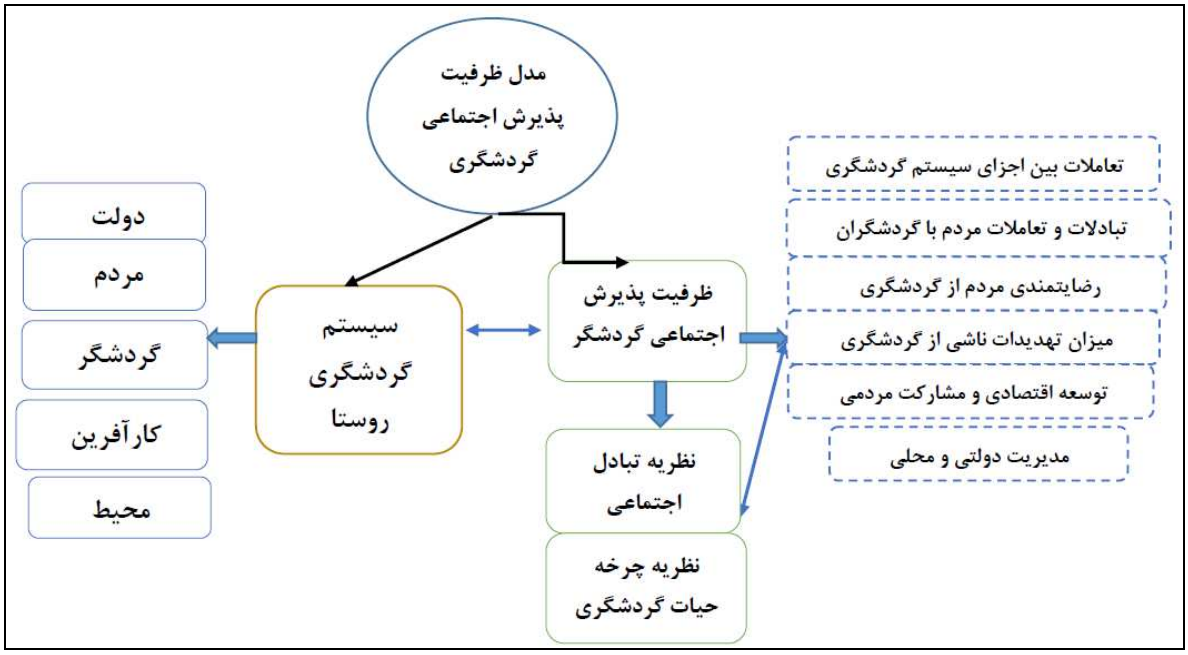

شکل شماره (۱): مدل مفهومی تحقیق

۳) روش تحقیق

در این پژوهش، نوع تحقیق از نظر هدف، توسعه‌ای - کاربردی بوده و از نظر پارادایم، در گروه تحقیقات کیفی قرار دارد. روش گردآوری داده‌ها از طریق مطالعات کتابخانه‌ای – اسنادی و مطالعات میدانی است. از مطالعات اسنادی و کتابخانه‌ای، مطالعات میدانی، مصاحبه‌ها و مشاهدات برای گردآوری داده‌ها و از روش کیفی «نظریه بنیانی» برای تجزیه و تحلیل داده‌ها استفاده شده است. به منظور تحلیل ظرفیت اجتماعی گردشگری در روستای مصر، از روش نظریه بنیانی استفاده شده است. در این روش تأکید بر مصاحبه و مشاهده برای تولید داده‌های تجربی، جذب محقق در میدان، جلب اعتماد جامعه مورد مطالعه و بکارگیری هرگونه روش مناسب برای گردآوری اطلاعات است (کرمی دهکردی و کلانتری، ۱۳۹۰: ۹-۱۰).

روش نظریه بنیانی، مبتنی بر رویکرد استقرایی است و در تحقیقات کاربردی و توسعه‌ای نیز، کاربرد زیادی دارد. این روش به ترتیب شامل مراحل طرح تحقیق، گردآوری داده‌ها، تنظیم داده‌ها، تجریه و تحلیل داده‌ها و

[Downloaded from system.khu.ac.ir on 2024-10-12]

طراحی مدل است (قبادی و همکاران، ۱۳۹۱: ۹۲). ابزار گردآوری داده‌ها بر پایه مطالعات میدانی شامل مصاحبه‌های عمیق و نیمه عمیق، بحث‌های مشارکتی، مشاهدات میدانی از روستا، عکسبرداری و موقعیت‌یابی و همچنین مطالعات کتابخانه‌ای، بررسی سوابق پژوهش و استفاده از اسناد و آمارها بوده است. از روش گلوله برفی برای تعیین نمونه (نمونه گیری هدفمند) استفاده شده، به این معنی که با استفاده از ابزار و روش‌های گردآوری داده‌ها، تا زمانی که نتایج مطالعات به حالت اشباع نرسد و همچنان حرف تازه‌ای برای گفتن و مطالب تازه‌ای برای یافتن وجود داشته باشد، پژوهش ادامه خواهد یافت؛ بر این اساس با دو بار بازدید و مطالعه میدانی از روستای مصر و مصاحبه با ۱۵ نفر از کارآفرینان و مردم منطقه از جمله مازیار آل داود و طباطبایی، از کارآفرینان مصر و فرحزاد و صاحبان سافاری و شترسواری و اقامتگاه‌های بوم‌گردی و تعدادی از فروشندگان روستا، داده‌های لازم گردآوری شده است. تحلیل و تبیین داده‌ها بر اساس روش کیفی نظریه بنیانی بوده است. مراحل تحلیل و تبیین داده‌ها بر مبنای این روش به شرح زیر است:

۱- مطالعات اولیه از روستای مصر و تهیه ابزارهای گردآوری داده‌ها؛

۲- گردآوری داده‌ها از روستای مصر از طریق ابزار پژوهش و ترکیب و تنظیم داده‌های حاصل شده؛

۳- تجزیه و تحلیل داده‌ها شامل:

الف، کدگذاری باز داده‌ها؛ در این مرحله داده‌های حاصل از پژوهش بر مبنای مطالبی که ثبت شده، طبقه‌بندی می‌شود. به این معنی که کلمات و جملات کلیدی در فرآیند گردآوری داده‌ها، تعیین و به مفهوم تبدیل می‌شود.

ب، کدگذاری محوری داده‌ها؛ در این بخش طبقات ساخته شده در مرحله قبل، گسترش یافته و از کدها، مفاهیم (طبقات جدید) استخراج می‌شود. این طبقات در برگیرنده کدها و کلمات و جملات کلیدی مشابه است و در واقع مفهوم کلی‌تری را بیان می‌کند. در این مرحله طبقات اولیه باهم مقایسه می‌شود تا طبقات جدید شکل گیرد.

ج، کدگذاری انتخابی داده‌ها؛ در این مرحله، طبقات موجود بر اساس ماهیت، ترکیب و تلفیق می‌شود تا چارچوب جدیدی از پژوهش را شکل دهد. در واقع جملات و طبقات مرحله قبل با یکدیگر مقایسه و رابطه بین آنها مشخص می‌شود تا مفاهیم و طبقات به مقوله تبدیل شود.

۴- تهیه یک مدل پژوهش: از اهداف مهم نظریه مبنایی، ایجاد و تدوین یک نظریه یا چارچوب نظری جدید است. با این حال ممکن است تحلیل این داده‌ها، به یک نظریه یا چارچوب نظری منتهی نشود بلکه این روش می‌تواند برای تهیه یک مدل پژوهش یا تعیین ابعاد و مقوله‌های مهم یک موضوع نیز کاربرد داشته باشد که هدف این پژوهش در نهایت رسیدن به یک مدل ظرفیت اجتماعی گردشگری در روستای مصر بوده است.

[Downloaded from system.khu.ac.ir on 2024-10-12]

شهرستان خور و بیابانک واقع در کرانه‌ی جنوب شرقی دشت کویر، از توابع استان اصفهان دارای سه بخش به نام های بیابانک، مهرجان و نخلستان است که سه بخش مذکور نیز متشکل از ۲۵ روستا و ۲۰۱ مزرعه است (سلمانی و همکاران، ۱۳۹۲: ۱۱). این منطقه، از نواحی و مقاصد گردشگری کویری در کشور به شمار می‌رود و از مناطق روستایی گردشگرپذیر متعددی تشکیل شده است که از مهم‌ترین آن می‌توان به روستای مصر اشاره کرد. روستای مصر، در ۴۵ کیلومتری شرق جندق و در ۳۰ کیلومتری شمال شهرستان خور از توابع استان اصفهان قرار دارد. روستای مصر به دلیل قرار گرفتن در جنوب کویر بزرگ دارای آب و هوای گرم و خشک است (ابوالحسنی و همکاران، ۱۳۹۱: ۱۴۷-۱۴۸). فعالیت‌های شترسواری و سافاری، اقامتگاه‌های سنتی، پهنه‌های کویری، چال سلکنون، نیزاز مصر و پیست موتورسواری از جاذبه-های مهم این روستا به‌شمار می‌رود.

۴) یافته‌های تحقیق

در بخش تهیه و تحلیل داده‌ها، گروه‌هایی که برای تولید داده‌های پژوهش از آن استفاده شده، شامل تعدادی از کارآفرینان گردشگری منطقه در زمینه اقامتگاه‌های بوم گردی، شترسواری، سافاری و همچنین تعدادی مردم روستا در قالب مغازه‌داران بوده است. اکثر کارآفرینان مورد مصاحبه، جوان یا میانسال و اکثر مردم، میانسال یا پیر بوده‌اند. میزان تحصیلات اکثر آنان، زیردیپلم یا فوق دیپلم و لیسانس بوده‌اند. غیر از مسئول اقامتگاه بوم‌گردی کاریز، مابقی افراد مرد بوده‌اند. بیشتر صاحبان اقامتگاه‌ها، صاحبان جاذبه‌های گردشگری نیز هستند. پس از بررسی چالش‌ها و مسائل مورد بررسی پژوهش و همچنین مرور اجمالی بر روش شناسی کار، در این مرحله مجموع یافته‌های پژوهش بر مبنای روش شناسی تعیین شده، تدوین و ارائه می‌گردد.

در مرحله نخست ابتدا از جامعه و قلمرو پژوهش، داده‌ها و اطلاعات لازم گردآوری شده است. در این بخش هر آنچه حاصل مصاحبه‌ها، گفتگوها، مشاهدات، مطالعات میدانی حاصل شد به یک عبارت یا یک جمله تبدیل شد. این عبارت‌ها و جملات از دل مطالعات میدانی در روستای مصر حاصل شده‌اند. بخشی از این عبارت‌ها که از طریق مصاحبه‌ها با کارآفرینان، کارشناسان و مردم بومی روستای مصر و گفتگوی گروهی با آنها حاصل شد که در جدول (۳) با علامت R مشخص شده است و بخش دیگری نیز حاصل مشاهدات میدانی محققین این پژوهش، یادداشت برداری و استدلال علمی پس از ترکیب با سوابق پژوهش بوده که با علامت S نشان داده شده است.

در بخش گردآوری داده‌ها به شیوه مصاحبه و گفتگو، برخی عباراتی که مصاحبه شوندگان به زبان خودشان بیان داشته‌اند، عیناً در جدول آورده شده است. پس از خلاصه‌سازی و حذف داده‌های نادرست، در

[Downloaded from system.khu.ac.ir on 2024-10-12]

نهایت ۷۴ عبارت از مراحل گردآوری داده‌ها استخراج شده است. پس از تعیین عبارات و جملات، تبیین ظرفیت اجتماعی گردشگری روستای مصر از طریق روش نظریه بنیانی یا مبنایی آغاز گردید و سیستم کدگذاری باز اجرا شد که حاصل آن، استخراج مفاهیم از عبارات بوده است. سپس، عبارات بایکدیگر مقایسه شده و از نظر مشابهت و ارتباطات معنایی در یک دسته قرار گرفته که هر یک از این دسته‌ها، یک مفهوم را تشکیل می‌دهد. در مرحله کدگذاری باز، ۲۱ مفهوم از عبارات پژوهش استخراج گردید. این مفاهیم که چارچوب اولیه یافته‌های پژوهش را نیز مشخص می‌کند، در جدول ۳ نمایش داده شده است.

پس از بررسی و مطالعات متعدد، مفاهیم اصلی تبیین کننده پذیرش اجتماعی گردشگری در روستای مصر تعیین گردید. از مسائلی که در ارتباط با گردشگری روستای مصر باید به آن اشاره کرد، شرایط نه چندان مساعد اقلیمی و محدودیت‌های کشاورزی و کشت و زرع در این روستا و روستاهای مجاور است. در واقع از علل گسترش و تفکر گردشگری در این مناطق، وجود این محدودیت‌ها است. از منظر فعالیت‌های صنعتی نیز شرایط برای فعالیت و اشتغال در روستا فراهم نیست. بنابراین درآمد آنها از کشت و زرع اندک بوده و باعث مهاجرت گسترده مردم از روستا شده است به طوری‌که تعداد جمعیت روستا از ۲۷۶ نفر در سال ۱۳۵۵ به ۱۳۰ نفر در شرایط کنونی رسیده است (سقایی و علیزاده، ۱۳۹۳: ۴۲).

برای بسیاری از کسانی که شرایط مهاجرت را نداشتند یا به محل زندگی خود حس تعلق دارند، ورود گردشگران و فعالیت‌های گردشگری، یک منبع درآمد و یک اشتغال مکمل کشاورزی به‌شمار می‌رفت؛ از این رو، جامعه بومی از ابتدا از ورود گردشگران استقبال نمود، چرا که به آن احساس نیاز داشت. از ویژگی‌های مهمی که در گردشگری روستای مصر مشاهده می‌شود، بومی بودن بسیاری از فعالیت‌های گردشگری در روستا است. در واقع پس از عوامل بیرونی از روستاهای مجاور مانند تبلیغات رسانه‌ای و تلاش کارآفرینان مختلف مانند مازیار آل داود، روستای مصر را به عنوان یکی از مقاصد گردشگری معرفی کرد، جامعه بومی خود به صورت خودجوش فرصت‌های پیش رو شناسایی و از آن استفاده نمود؛ ایجاد اقامتگاه‌های بوم‌گردی در روستا گام مهمی در جهت بهره‌برداری از فرصت‌های گردشگری بوده است؛ از جمله این اقامتگاه‌ها می‌توان به اقامتگاه بوم‌گردی کاریز، شن‌زار و افصل اشاره کرد. این اقامتگاه با ظرفیت پذیرش گردشگری در قالب تور و خانوادگی، منطبق با فرهنگ و بافت منطقه طراحی شده و دارای استانداردهای لازم است.

صاحبان این اقامتگاه‌ها، همگی بومی و ساکن روستا هستند. در کنار این، باید به خدمات پذیرایی با ترکیبی از غذاهای بومی و غیربومی اشاره کرد که توسط بومیان اداره می‌شود. در واقع باید ایده‌های کارآفرینانه مردم روستا در بهره‌برداری از بازار گردشگری اشاره کرد.

از زمان ورود گردشگران به روستا، شترسواری در کویر و سپس سافاری و موتوری سواری در پیست کویری راه اندازی شد که توسط بومیان منطقه که عمدتاً صاحب اقامتگاه‌های بوم‌گردی هم هستند، مدیریت

[Downloaded from system.khu.ac.ir on 2024-10-12]

می‌شود. این ایده‌ها باعث شده است تا بخش قابل توجهی مردم روستا، به‌ویژه جوانان، به فعالیت‌های گردشگری بپردازند و در شرایط فعلی با توجه به مطالعات میدانی، بیشتر مردم به صورت مستقیم و تقریبا همه مردم روستا به صورت غیرمستقیم با فعالیت‌های گردشگری ارتباط دارند و یافته‌ها نشان می‌دهد برخی از جوانان روستا که پیشتر از روستا مهاجرت کردند، با توجه به رشد گردشگری به روستا باز گشته‌اند، هر چند که مهاجرت روستا به شهر همچنان غالب است. عامل اصلی این مسائل، ذهنیت اقتصادی مردم بومی از گردشگری است که انگیزه آنان را برای فعالیت افزایش می‌دهد.

مشاهدات و یافته‌ها حاکی از ورود سرمایه گذاران غیربومی و کنترل تدریجی این فعالیت‌ها است. اولین جرقه آن در روستای فرحزاد زده شد که یک سرمایه‌گذار از شهر نایین، اقدام به احداث یک هتل در روستای فرحزاد نمود. همچنین در دو سال گذشته، برخی از مردم بومی، مدیریت فعالیت‌های گردشگری را به افراد غیربومی از خور و نایین واگذار کرده که شاید دلیل اصلی آن، کسب درآمد از راه فروش امتیاز فعالیت است.

سرمایه گذاران غیربومی اغلب مهاجر بوده و پس از مدت کوتاهی، فعالیت را رها می‌کنند. بنابراین سرمایه-گذاری‌ها زیاد اما موقتی است و موجب ناپایداری می‌شود. از طرفی مدیریت دولتی نیز در حوزه گردشگری روستای مصر چندان مطلوب نیست؛ بنا به مطالعات صورت گرفته دولت تنها اقدام به ساخت بلوار نموده است. دولت با اخذ هزینه‌های ناشی از خدمات آینده از اقامتگاه‌های بوم‌گردی، موجب بدبینی آنان شده است. از طرفی در صدور یا تمدید مجوز اقامتگاه‌ها نیز تعلل دیده می‌شود. همچنین یافته‌ها حاکی از وجود تبادلات اجتماعی بین مردم و گردشگران در سطح مطلوب است. احساس نیاز به گردشگری و ذهنیت اقتصاد محور مردم، آنان را به ارتباط گردشگران ترغیب کرده است. گردشگران نیز متقابلاً رضایت مردم را جلب کرده‌اند. بیشتر گردشگران ورودی به روستا، گردشگران علمی و یا گردشگران سازمان یافته به صورت آژانس و تورهای علمی از دانشگاه ها و مدارس است. از طرفی بازار گردشگری مصر، اغلب شهرای بزرگ مانند تهران، شیراز، مشهد و اصفهان و همچنین گردشگران خارجی از ایتالیا، سوئد، هلند، کره جنوبی و ژاپن بوده است که این گروه‌ها اغلب آشنا به ارزش‌های گردشگری بوده و اصول اولیه در مقاصد گردشگری را می‌پذیرند. به همین دلیل آلودگی‌های زیست محیطی کم بوده و طبق گفته‌ها کارشناسان و مسئولین، بیشتر آلودگی‌ها از ناحیه گردشران مناطق مجاور یعنی خور و نایین است.

گردشگری تأثیرات نامطلوبی بر بافت و کالبد روستا نداشته است. ضمن اینکه بیشتر گردشگران الزاماً به دلیل بافت و ماهیت ویژه کویری روستا، اقدام به سفر می‌کنند که این مسئله خوشایند مردم بومی است. به همین دلیل یکی از نمودهای اصلی روستا، خانه‌ها و اقامتگاه‌های بوم‌گردی است که به عمد توسط مردم کاه‌گلی شده است تا نظر گردشگران را جلب نماید. همچنین برخی از خانه‌های قدیمی و آثار تاریخی مانند کاروانسرای افصل به اقامتگاه گردشگری تبدیل شده است. با توجه به محدودیت‌های زیستی

[Downloaded from system.khu.ac.ir on 2024-10-12]

در این مناطق، گردشگری خانه‌های دوم جایی در این مناطق ندارد و همین مسئله نگرانی مردم از آسیب‌های فرهنگی احتمالی را بر طرف می‌کند. رشد گردشگری تأثیرات خاصی در فرهنگ و رفتار مردم نداشته است. از آنجایی که بیشتر مردم روستا درگیر در فعالیت‌های گردشگری هستند، دوگانگی در رفتار و فرهنگ آنها کمتر دیده شده است. در حوزه گردشگران نیز، صاحبان اقامتگاه‌های بوم‌گردی حساسیت خاصی بر رفتار گردشگران دارد و قوانینی هر چند کم برای فعالیت‌های تفریحی روزانه و شبانه آنها در نظر گرفته‌اند.

در بیرون از روستا، نیروی انتظامی، با گردشگران متخلف و تورهای ناسازگار برخورد می‌کند. در این میان اگرچه ورود گردشگران خارجی و از شهرهای بزرگ، زمینه تفاوت‌های فرهنگی بالا و تحمیل فرهنگی شود، اما همین گردشگران، اغلب آشنا با اصول گردشگری پایدار و اکوتوریسم هستند و این مورد، کمی از نگرانی‌های مردم می‌کاهد. با این حال با وجود گزارش‌های نیروی انتظامی با گردشگران و تورهایی که بعضاً اصول اخلاقی و شرعی مقاصد را رعایت نمی‌کنند و همچنین رفتارهای بعضاً ناسازگار گردشگران، باعث می‌شود که مردم در تبادلات اجتماعی با گردشگران با احتیاط رفتار کنند.

مسئله نگران کننده در گردشگری روستای مصر، کمبود امکانات و زیرساخت‌ها است. اگرچه زیرساخت‌های اولیه برای پذیرش گردشگر تقریباً فراهم است اما در روزهای تعطیل و فصول گردشگری، به‌ویژه عید نوروز، گردشگران ورودی به منطقه چند برابر می‌شود، این درحالی است که امکانات و خدمات چندان رشد ندارد و اقامتگاه‌ها پاسخگوی گردشگران نیستند، آلودگی‌ها بیشتر می‌شود و متعاقباً نارضایتی مردم افزایش و تبادلات کم می‌شود. از طرفی، یکی از مهم‌ترین مشکلات گردشگری روستا، فصلی بودن و موقتی بودن آن است به گونه‌ای که حداقل ۵ ماه از سال از خرداد تا مهرماه بیکار هستند. همچنین اظهارات حاکی از این بوده که گردشگری کمکی به رشد کشاورزی نکرده است و ورود گردشگران بیشتر، حتی باعث کاهش شاغلین بخش کشاورزی نیز شده است و این مسئله، اقشار کشاورز را به گردشگری بدبین کرده است. به این مسئله باید کمبود نیروی آموزش دیده نیز اضافه کرد که مانعی بر سر راه گسترش ایده‌های گردشگری است.

[Downloaded from system.khu.ac.ir on 2024-10-12]

جدول شماره (۳): استخراج مفاهیم از ترکیب عبارات حاصل از مرحله کدگذاری باز

مفاهیم	عبارات
استمرار مهاجرت از روستا اما با آهنگ ملایم	چندین خانوار در طی دوره گردشگری مهاجرت کردند R
	جوانان فقط در دوران مجردی در روستا ماندگار می شوند R
	مهاجرت کم شده اما هنوز پابرجاست R
حفاظت مطلوب گردشگران از منابع محیطی	عدم تخریب روستا ناشی از رشد گردشگری R
	بیشتر گردشگران محیط را آلوده نمی کنند R
	پایبندی صاحبان اقامتگاه های بوم گردی به رعایت هنجارهای زیست محیطی S
	هیچ زمین کشاورزی در اثر گردشگری دچار تغییرات نشده است R
	توان اکولوژیک بالای روستاS
استفاده از هویت روستا برای حفظ روستا و جذب گردشگر	کاه گلی کردن عمدی خانه ها به قصد جذب گردشگر S R
	اجاره دادن خانه ها به گردشگران جهت اقامت S
	تبدیل خانه های قدیمی به اقامتگاه بوم گردی S R
	تبدیل آثار تاریخی به اقامتگاه گردشگران S
عدم اطمینان جامعه از گردشگری به عنوان اشتغال و درآمد پایدار	میزان درآمد مردم کم است R
	بیکاری فصلی برای فعالان گردشگری روستا R
	موقتی و فصلی بودن گردشگری R
توسعه و مشارکت فعال جامعه بومی در گردشگری	صاحبان اقامتگاه های بوم گردی همگی بومی هستند R
	بومی بودن فعالان گردشگری در روستا R
	بخش زیادی از مردم در گردشگری فعالیت دارند R
	سرمایه گذاران بومی هستند R
	افزایش گردشگری با همکاری آژانس ها و کارآفرینان محلی S R
انگیزه جامعه برای کارآفرینی در گردشگری	سافاری جدیدا در روستا راه اندازی شده است S R
	راه اندازی پیست های موتورسواری و ماشین سواریS
	گسترش خدمات اقامتی، پذیرایی، حمل و نقل و اطلاع رسانی S
تبادل اجتماعی مطلوب بین گردشگری و جامعه	مردم از گردشگران راضی هستند R
	مردم از شرایط محیطی ناشی از گردشگری رضایت دارندR
	ذهنیت مثبت مردم نسبت به گردشگری R
	میزان حمایت بالای جامعه محلی از گردشگری نسبت روستاهای دیگر منطقه S R
گردشگری مکمل کشاورزی نیست / بدبینی فعالان کشاورزی	گردشگری تأثیر خاصی بر توسعه کشاورزی نداشته است S R
	نگرانی مردم از تأثیرات منفی احتمالی گردشگری بر روستا R
مهاجرت معکوس/ افزایش نگهداشت مردم	اثرات گردشگری در بازگشت مردم به روستا R
	ماندگاری بیشتر جوانان در روستا R
ذهنیت اقتصادمحور مردم نسبت به گردشگری	مردم بومی عموما به دنبال منافع اقتصادی خود هستند R
	آگاهی مردم از منافع اقتصادی گردشگری R
	تبدیل گردشگران از میهمان به یک ابزار درآمد در ذهن مردم S
	افزایش آگاهی مردم از ماهیت اقتصادی گردشگری S
آشنایی محدود علمی مردم با گونه های مختلف گردشگری	مردم آگاهی کامل از ساختار علمی گردشگری ندارند S
	کمبود نیروی ماهر و آموزش دیده S R
	مشکلات در برخورد با گردشگران خارجی S R

[Downloaded from system.khu.ac.ir on 2024-10-12]

ادامه جدول شماره (۳): استخراج مفاهیم از ترکیب عبارات حاصل از مرحله کدگذاری باز

عبارات	مفاهیم
نیاز روستا و منطقه خور و بیابانک به گردشگری برای توسعه اقتصادی S	احساس نیاز جامعه / گردشگری شاید تنها امید توسعه
محدودیت های اقلیمی و آبی برای کشاورزی S	
عدم رغبت صاحبان صنایع به فعالیت در این مناطق S	
درآمد گردشگری بیشتر از درآمد کشاورزی است S	بازساخت اقتصادی نسبی در روستا
اکثر جوانان به فعالیتهای گردشگری اشتغال دارند S R	
گردشگری در مرحله رشد و حرکت به سوی توسعه قرار دارد S	نگرانی مردم از سرعت روند رشد فعالیتهای گردشگری
گردشگری این روستا در رسانه های ارتباطی بازتاب داشته است S	
رفتار و فرهنگ مردم عوض نشده S R	عدم تضادهای فرهنگی و رفتاری خاص بین مردم
اکثر جوانان روستا به کار گردشگری اشتغال دارند S R	
هیچکس برای زندگی صرف، از خارج به این روستا نمیاد R	خوش بینی و اطمینان مردم به حفظ بافت و کالبد روستا
گردشگری خانه های دوم در این روستا معنا ندارد S	
گردشگران بعضا به دلیل بافت و فرهنگ ویژه روستاهای کویری به این مناطق مسافرت می کنند S	
نمونه هایی از رفتارهای ناسازگار گردشگران مشاهده شده است S	احتیاط در ارتباط با گردشگر
تفاوت های بسیار بالای فرهنگی و اخلاقی بین مردم با گردشگران S	
چندین مورد برخورد نیروی انتظامی با گردشگران و تورها گزارش شده است S	
روند ورود سرمایه گذاران غیربومی در حال افزایش است S R	خطر کنترل تدریجی گردشگری روستا توسط افراد غیربومی
واگذاری فعالیتهای گردشگری به افراد غیربومی توسط مردم S R	
روند سریع سرمایه گذاری ها که ناپایدار است R	
فردی از نایین در روستای مجاور هتلی ساخته که با ماهیت کویر متفاوت است S R	
محدودیت در عرضه خدمات و کالا در ایام اوج گردشگری S	خطر و نگرانی از ظهور آسیب های گردشگری در روستا
ضعف در زیرساختهای گردشگری S	
ازدحام جمعیت در روزهای تعطیل S	
ظرفیت محدود اقامتگاه های بوم گردی S	
فاصله دور با مراکز خدمات گردشگری S	
عدم سازمان دهی اصولی مدیریت گردشگری S	بدبینی مردم به مدیریت دولتی
محدودیت های دولتی برای فعالیتهای گردشگری S	
دولت به اقامتگاه های بوم گردی ما کمکی نمی کند R	
دولت چیزی از ما نگیره کمک نمی خوایم بکنه!!! R	
کنترل گردشگران و تورها توسط نیروی انتظامی S	احساس امنیت نسبی مردم از خطر آسیب های فرهنگی و اخلاقی
توجه بیشتر صاحبان اقامتگاه های بوم گردی به هنجارهای اخلاقی گردشگران S	
مسافرت ها عمدتا به صورت تور و گروهی است S R	
بخش مهمی از گردشگران ورودی، گردشگران علمی یا سازمان یافته هستند S	
گردشگران خارجی زیادی به روستا می آیند S R	

ماخذ: یافته های پژوهش، ۱۳۹۴

[Downloaded from system.khu.ac.ir on 2024-10-12]

با توجه به داده‌ها و ارتباطات بین مفاهیم مختلف، می‌توان ۷ مقوله خرد را در ظرفیت پذیرش گردشگری روستا شناسایی کرد. مقوله‌های خرد پژوهش را چنین می‌توان تفسیر کرد:

ابهام در اقتصاد پایدار: این ابهام از آنجا ناشی می‌شود که گردشگری در این روستا فصلی بوده و حداقل ۴ تا ۵ ماه از سال، با رکود مواجه است. از طرفی میزان درآمدهای مردم از گردشگری برای گذران زندگی کافی به نظر می‌رسد؛

انگیزه کارآفرینی: این انگیزه از احساس نیاز مردم به گردشگری حاصل می‌شود. در واقع مردم بومی امید دارند که گردشگری یک بازساخت در اقتصاد آنها ایجاد کند. همچنین تغییر در ذهنیت مردم بومی به سوی اقتصادی بودن گردشگری سبب تقویت ایده‌های گردشگری در آنها شده است؛

گسترش و مشارکت درون‌زا: ذهنیت مثبت از گردشگری، مشارکت فعال بیشتر مردم را جذب کرده است. همچنین تقریبا کلیه فعالیت‌های گردشگری شامل اقامتگاه‌های بوم‌گردی، پذیرایی و گونه‌های مختلف گردشگری توسط بومیان اداره می‌شود. کارآفرینان نیز عمدتاً بومی هستند؛

تبادل اجتماعی مطلوب: تبادلات اجتماعی در سطح مطلوب یا نسبتاً مطلوب دارد. در واقع از فرآیندهای گردشگری، هر دو گروه، سود می‌برند. البته در این نوع تبادل، به نظر می‌رسد مردم از موضوع ضعف عمل می‌کنند و آنها در همین حد گردشگری به منابع محیطی و فرهنگی آنها آسیب وارد نکند، با گردشگران مهربان هستند. آنچه که می‌توان در روند رشد گردشگری و کارآفرینی جامعه بومی اشاره کرد، تغییر ذهنیت مردم از گردشگری از حالت میهمان به یک کالای اقتصادی و تجاری است. جامعه روستای مصر همانند بسیاری از این روستاها، در وهله نخست از گردشگری استقبال کرده اما به تدریج این روند تغییر یافت. در ابتدا باید به عامل آشنایی مردم با گردشگری اشاره کرد. گردشگران خود یکی از عوامل آشنایی مردم با ساختار و ماهیت گردشگری بوده‌اند. تحرکات کارآفرینان از سایر روستا نیز زمینه این آگاهی را فراهم کرد. مجموع این عوامل در کنار احساس نیاز روستا به گردشگری، ذهنیت مردم را به سوی اقتصادی بودن گردشگری تغییر داد و هر نوع فعالیتی از سوی مردم اغلب با محوریت اشتغال و درآمد انجام شد.

احساس نیاز به گردشگری: این احساس از محدودیت‌های طبیعی و انسانی روستا و مناطق اطراف نشأت می‌گیرد و گردشگری به عنوان ابزاری در جهت کاهش این محدودیت‌ها در نظر گرفته می‌شود.

نگرانی از فعالیت‌های غیربومی: این نگرانی به دلیل ناپایدار بودن سرمایه‌گذاری‌های بومی و عدم سازگاری با شرایط منطقه است که می‌تواند جذابیت‌های منطقه و روستا را با خطر رو به رو کند. همچنین ورود افراد غیربومی، ممکن است موجب ابهام در اقتصاد پایدار را تقویت کرده و توزیع منافع گردشگری را مختل و دوگانگی‌های فرهنگی و رفتاری را ایجاد می‌کند.

[Downloaded from system.khu.ac.ir on 2024-10-12]

خطر و نگرانی از آسیب‌های گردشگری: این نگرانی‌ها بیشتر از ناحیه خارج شدن روستا از کنترل بومیان است. چنانچه فعالیت‌های گردشگری گسترش یافته و میزان تبلیغات نیز افزایش یابد، در این صورت برای پاسخگویی به تقاضای گردشگری، نیاز به ارائه خدمات گسترده‌تر و تخصصی‌تر است که طبیعیتاً نیروهای بومی به تنهایی قادر به تأمین آنها نیستند و در این حالت عوامل بیرونی وارد عمل می‌شود و همین مسئله نگرانی مردم را در مورد توزیع درست منافع حاصل از گردشگری بین مردم و جلوگیری از اثرات منفی آن افزایش می‌دهد.

جدول شماره (۴): مرحله کدگذاری محوری؛ تعیین مقوله‌های خرد ظرفیت اجتماعی گردشگری

مفاهیم	مقوله‌ها
استمرار مهاجرت از روستا اما با شیب ملایم	ابهام در اقتصاد پایدار
عدم اطمینان جامعه از گردشگری به عنوان اشتغال و درآمد پایدار	
گردشگری مکمل کشاورزی نیست / بدبینی فعالان کشاورزی	
حفاظت مطلوب گردشگران از منابع محیطی	تبادل اجتماعی مطلوب
تبادل اجتماعی مطلوب بین گردشگری و جامعه	
احساس امنیت نسبی مردم از خطر آسیب های فرهنگی و اخلاقی	
عدم تضادهای فرهنگی و رفتاری خاص بین مردم	
خوش بینی و اطمینان مردم به حفظ بافت و کالبد روستا	
استفاده از هویت روستا برای حفظ روستا و جذب گردشگر	توسعه و مشارکت درون زا
توسعه درون زا؛ مشارکت فعال جامعه بومی در گردشگری	
مهاجرت معکوس / افزایش نگهداشت مردم	
انگیزه جامعه برای کارآفرینی در گردشگری	انگیزه کارآفرینی
ذهینت اقتصادمحور مردم نسبت به گردشگری	
بازساخت اقتصادی نسبی در روستا	
خطر کنترل تدریجی گردشگری روستا توسط افراد غیربومی	نگرانی از فعالیتهای غیربومی
بدبینی مردم به مدیریت دولتی	
احساس نیاز جامعه / گردشگری شاید تنها امید توسعه	احساس نیاز به گردشگری
خطر و نگرانی از ظهور آسیب های گردشگری در روستا	احساس خطر از توسعه گردشگری
نگرانی مردم از سرعت روند رشد فعالیت‌های گردشگری	
احتیاط در ارتباط با گردشگر	

ماخذ: یافته های پژوهش، ۱۳۹۴

در مرحله پایانی، از طریق سیستم کدگذاری انتخابی، مقوله‌های کلان تئوری مورد بحث تعیین می‌شود که این مقوله‌ها، چارچوب نهایی پژوهش را شکل می‌دهد. در این مرحله با ترکیب مقوله‌های خرد و تبیین رابطه بین آنها، مقوله‌های کلان حاصل می‌شود (جدول ۵).

[Downloaded from system.khu.ac.ir on 2024-10-12]

جدول شماره (۵): مرحله تعیین مقوله های کلان به منظور شناخت عوامل و پارامترهای اصلی

تبادل اجتماعی مطلوب	تبادل اجتماعی مطلوب در گردشگری
توسعه و مشارکت درون زا	انگیزه فعالیت در گردشگری
انگیزه کارآفرینی	
احساس نیاز به گردشگری	احساس نیاز به گردشگری
نگرانی از فعالیتهای غیربومی	نگرانی از آینده گردشگری
احساس خطر از توسعه گردشگری	
ابهام در اقتصاد پایدار	

مأخذ: یافته های پژوهش، ۱۳۹۴

خروجی روش نظریه بنیانی می تواند نظریه یا مدل باشد. در این پژوهش، از مدل برای تبیین ظرفیت اجتماعی پذیرش گردشگری استفاده شده است. این مدل در شکل (۲) نشان داده شده است. با توجه به نتایج پژوهش و مدل، می‌توان وضعیت جامعه بومی از منظر گردشگری در روستای مصر را این گونه تبیین کرد:

ساختار گردشگری در جامعه میزبان؛ محدودیت‌های محیطی و اقتصادی، زمینه فکری را برای جامعه میزبان به منظور تقویت اشتغال و اقتصاد فراهم کرد. آنها از طریق گردشگران و رسانه‌ها و تلاش کارآفرینان به اهمیت اقتصادی گردشگری آگاهی یافتند. از ورود گردشگران استقبال نموده‌تند. در روابط اولیه با گردشگران، به منافع بیشتر خود آگاه شده‌تند و متقابلاً احساس نیاز به گردشگری در آنها تقویت شده است. همچنین، احساس نیاز بیشتر، مشارکت بیشتر مردم را سبب شد. ذهنیت اقتصادی هم، کارآفرینی و استفاده از فرصت‌های گردشگری را موجب گردیده است. دیدگاه تجاری و اقتصادی مردم، موجب توسعه خدمات و بهبود نسبی زیرساخت‌ها گردیده، مهاجرت را کاهش داد و بیشتر مردم را در گردشگری درگیر کرده است.

وضعیت گردشگران؛ بیشتر گردشگران از شهرهای بزرگ بوده یا گردشگران بین‌المللی و آشنا با اکوتوریسم. همچنین اینکه بیشتر گردشگران، علاقمند به فرهنگ و بافت روستا بوده‌اند. پس آنها به فرهنگ مردم و شیوه زندگی آنها برای گردشگران جلب نظر نموده است. مجموعه عوامل موجود در ساختار گردشگران و جامعه میزبان، زمینه را برای برقراری تبادل اجتماعی بین مردم و گردشگران فراهم نموده است. مردم به دنبال درآمد و شغل بوده و در عین حال خواستار حفظ سرمایه‌های محیطی و فرهنگی هستند، در مقابل گردشگران به دنبال تجربه‌های تازه گردشگری.

خطرات بالقوه گردشگری؛ نگرانی از ورود عوامل بیرونی مانند سرمایه گذاران غیربومی وجود دارد. کمبود زیرساخت‌ها و نبود عرضه لازم در زمان اوج گردشگری، می‌تواند شرایط محیطی را با اختلال مواجه کند. میزان رضایت‌مندی را کاهش داده و مشارکت را کاهش دهد. مردم روستا گردشگری را به

[Downloaded from system.khu.ac.ir on 2024-10-12]

عنوان ابزار رفع محدودیت در نظر می‌گیرند. به نظر می‌رسد این خطرات بالقوه آنها را به استمرار این پدیده بدبین کند.

د، مشارکت و تبادل گردشگری همراه با نگرانی و احتیاط؛ گردشگری همچنان یک ابزار درآمد و اشتغال برای مردم بومی محسوب می‌شود. رفتار گردشگران و اثرات آن به مرحله‌ای نرسیده است که بخواهد موجب رنجش گردشگران شود، مردم به دنبال ایده‌های جدید گردشگری هستند. با این حال از بالفعل شدن خطرات بالقوه ترس دارند و با احتیاط با گردشگری برخورد می‌کنند.

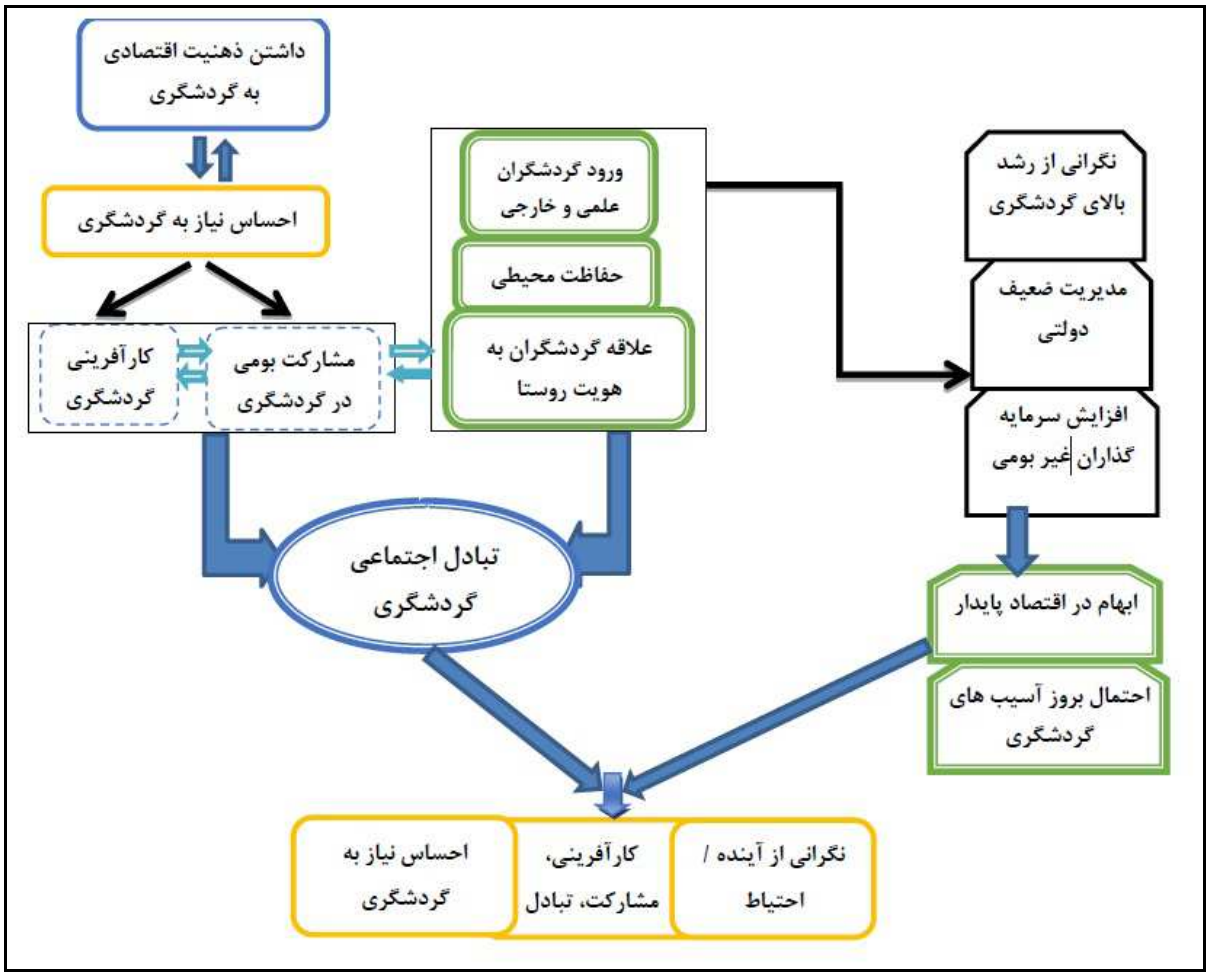

شکل شماره (۲): مدل ظرفیت اجتماعی پذیرش گردشگری از سوی جامعه محلی روستای مصر

ماخذ: یافته های پژوهش، ۱۳۹۴.

۵) نتیجه‌گیری

با بررسی و تبیین صورت گرفته در زمینه پذیرش اجتماعی گردشگری و ظرفیت جامعه بومی در فعالیت‌های گردشگری، باید به سه مقوله ناگزیر بودن، انگیزه و مشارکت داشتن و نگران بودن اشاره کرد. مردم روستای مصر به گردشگری احساس نیاز دارند و این مسئله ناچاراً آنها را به همکاری با گردشگران

[Downloaded from system.khu.ac.ir on 2024-10-12]

هدایت می‌کند، در این زمینه، کارآفرین هستند و مشارکت نسبتاً فعالی در گردشگری داشته و با گردشگران تبادلات منطقی دارند؛ اما تهدیدات و نگرانی‌ها را احساس می‌کند که آنها را دچار ابهام می-کند.

با این حال ظرفیت اجتماعی گردشگری بالا است چرا که مشارکت، انگیزه و کارآفرینی و تبادل در شرایط کنونی وجود دارد، اما نگرانی و تهدیدات، بالقوه بوده و به صورت چشمگیر وجود ندارد. در واقع مردم هنوز با آن درگیر نشده‌اند. به خوبی می‌دانند که در صورت گسترش فعالیت‌های گردشگری، کنترل این فعالیت‌ها دشوار بوده و روند، دگرگون می‌شود. بنابراین در برخورد با گردشگران، رفتار محتاطانه دارند. وجود تبادل اجتماعی، به نفع مردم و گردشگران است و تضعیف چنین تبادلی، به مفهوم از دست رفتن منافع هر دو گروه، به ویژه مردم، است.

اگر ظرفیت جامعه میزبان با نظریات و مدل‌های گردشگری مورد سنجش قرار گیرد، نتایج کامل‌تر خواهد بود. از دیدگاه مدل باتلر، روستای مصر در مرحله رشد گردشگری قرار دارد. شاخص رضایت‌مندی داکسی می‌تواند این ظرفیت را بیشتر نمایان کند. از این منظر، مردم بومی در مرحله رضایت‌مندی قرار می‌گیرند اما ممکن است به مرحله بی‌تفاوتی منجر شود. از دیدگاه نظریه تبادل اجتماعی نیز، تبادل اجتماعی در حد نسبتاً مطلوب برقرار است، اما مسئله حائز اهمیت، مدیریت آتی گردشگری در این روستا است. باید تمهیداتی اندیشده شود تا تهدیدات بالقوه گردشگری به خطرات بالفعل تبدیل نشود. رفع نگرانی‌های مردم و برنامه‌ریزی راهبردی می‌تواند ضمن توسعه روند گردشگری، تبادل اجتماعی را نیز همچنان برقرار سازد.

از مسائلی که باید به آن اشاره کرد، گسترش دامنه کارآفرینی جامعه بومی در گردشگری است. اطراف روستای مصر جاذبه‌های متعددی مانند دریاچه، چال سلکنون، نیزار و جاذبه‌های ژئوتوریستی وجود دارد که می‌تواند توسط مردم مدیریت شود و ایده‌های جدید برای بهره‌برداری از آنها ارائه شود. به ویژه باید به جاذبه‌های ژئوتوریستی روستا اشاره کرد که در حاشیه مانده است. در واقع تفکرات مردم بیشتر در حوزه گردشگری ماجراجویانه و تفریحی است، در حالی که با آموزش مردم یا راهنمایی بیرونی، می‌توان از بازار گردشگری علمی منطقه استفاده کرد. در واقع زمانی که شناخت و بهره‌گیری از منابع گردشگری روستا توسط بومیان انجام شود، خطر ورود عناصر بیرونی ناسازگار، کمتر است.

نکته قابل ذکر اینکه اساساً بنا نیست توسعه یک روستا صرفاً بومی و درونی باشد، بلکه توسعه موفق و پایدار حاصل ارتباطات درونی و بیرونی است. بدیهی است که جامعه بومی به دلیل محدودیت‌های علمی و مالی، نمی‌تواند به طور کافی از توانمندی‌ها و فرصت‌های گردشگری بهره برد؛ بنابراین استفاده از راهنمایان، محققان و سرمایه‌گذاران خصوصی و دولتی می‌تواند گردشگری روستا را بیش از پیش توسعه

[Downloaded from system.khu.ac.ir on 2024-10-12]

دهد. بنابراین مسئله، جلوگیری از ورود عوامل بیرونی نیست، بلکه کنترل این عوامل و هدایت آن در جهت اشتغال و درآمد پایدار با حفظ منابع و ماهیت روستا است. با ترکیب عوامل درونی و بیرونی، با برنامه‌ریزی‌های راهبردی و با پژوهش‌های علمی از روستا و شناخت فرصت‌ها و محدودیت‌ها، می‌توان به توسعه پایدار گردشگری دست یافت و ظرفیت اجتماعی را نه تنها حفظ کرده، بلکه آن را افزایش داد.

همان طورکه در بخش پیشینه پژوهش بیان شد، چندین پژوهش در حوزه گردشگری منطقه خور و بیابانک و روستای مصر از دیدگاه جامعه محلی صورت گرفته است که از مهم‌ترین آن باید پژوهش حسن-پور و همکاران (۱۳۸۹)، ضیایی و حسن‌پور (۱۳۹۲)، علیقلی‌زاده فیروزجایی و همکاران (۱۳۹۳) اشاره کرد که هر سه پژوهش به بررسی فرآیند گردشگری در جامعه خور و بیابانک و روستای مصر پرداخته‌اند. از تفاوت‌های آشکار این پژوهش با پژوهش‌های مذکور این است که روستای مصر را به صورت سیستمی مورد بررسی قرار داده و با در نظر گرفتن اجزای مختلف گردشگری شامل مردم، گردشگران، کارآفرینان و مردم، ظرفیت پذیرش اجتماعی را بررسی کرده است در حالی که در پژوهش های دیگر، روستای مصر به عنوان بخشی از یک سیستم به صورت محدود بررسی شده است.

در پژوهش حسن‌پور و همکاران، سنجش ظرفیت تحمل گردشگری به صورت کمی و با درنظر گرفتن پارامترهای بعضاً غیرگردشگری مورد بررسی قرار گرفته است و همچنین در دیگر پژوهش‌ها استفاده از روش‌های کمی مانند پرسشنامه، مبنای کار بوده است، در حالی که این پژوهش با تبیین کیفی سیستم و روند توسعه گردشگری، ظرفیت پذیرش اجتماعی از طرف جامعه محلی را سنجیده است.

پژوهش حاضر با مبنا قرار دادن روش نظریه بنیانی، مفاهیم مختلف را در سیر و روند زمانی گسترش گردشگری ترکیب و در نهایت مدل روند و گسترش گردشگری در روستای مصر را تبیین و ارائه کرده است که در مطالعات مذکور چنین چیزی ارائه نشده است و نتایج عمدتاً کمی و محدود به زمان حال است و مسیر مشخصی برای آینده ترسیم نمی‌کند. با این حال نتایج پژوهش حاضر تأیید کننده نتایج پژوهش حسن‌پور و ضیایی بوده که معتقد است که در مدل چرخه حیات گردشگری باتلر، روستای مصر در مرحله رشد قرار دارد.

در نتیجه‌گیری نهایی باید گفت که ظرفیت پذیرش اجتماعی گردشگری روستای مصر در شرایط فعلی تقریبا بالا است و مردم و سیستم گردشگری، تمایل به ادامه ورود گردشگران دارند. نقش مهم مردم در منافع اقتصادی حاصل از گردشگری، اثرات محدود فرهنگی و اجتماعی ناشی از گردشگری، افزایش فعالیت کارآفرینان بومی، نیازهای اقتصادی مردم و بازار گردشگری پرنفوذ روستا از مهم‌ترین افزایش و بالا بودن ظرفیت پذیرش اجتماعی گردشگری در روستای مصر است.

[Downloaded from system.khu.ac.ir on 2024-10-12]

۶) منابع

- ابوالحسنی، فرحناز، صدیقه کیانی و میرنجف موسوی، (۱۳۹۳)، **تدوین استراتژی توسعه گردشگری در مناطق کویری و بیابانی (مطالعه موردی شهرستان کویری خور و بیابانک)**، مجله علمی – پژوهشی آمایش سرزمین، دوره چهارم، شماره دوم، صص ۱۴۱-۱۶۱
- اروجی، حسن، (۱۳۹۶)، **تبیین روند توسعه گردشگری در مناطق روستایی (مورد مطالعه: شهرستان خور و بیابانک)**، رساله دکتری رشته جغرافیا و برنامه ریزی روستایی، دانشکده علوم جغرافیایی، دانشگاه خوارزمی تهران
- بیات، سوده و مرتضی خزائی پول، (۱۳۹۵)، **ارزش های ادراکی گردشگران روستای کویری مصر به عنوان گردشگران جامعه محور**، فصلنامه اقتصاد فضا و توسعه روستایی، دوره ۵، شماره ۱۸، صص ۶۵-۸۱
- حسن پور، محمود، زینب احمدی و حسن الیاسی، (۱۳۸۹)، **تعیین ظرفیت پذیرش گردشگری در مناطقر کویری و بیابانی ایران نمونه موردی شهداد، مرنجاب، بندریگ و مصر – فرحزاد**، فصلنامه مطالعات گردشگری، شماره ۱۴، صص ۱۷۷-۱۹۷
- خانی، فضیله و فرشاد سوری، (۱۳۹۱)، **رویکرد جنسیتی در تحلیل رضایتمندی روستاییان از عملکرد دهیاران (مطالعه موردی: بخش کونانی شهرستان کوهدشت)**، جغرافیا (فصلنامه علمی – پژوهشی انجمن جغرافیای ایران)، دوره جدید، سال دهم، شماره ۳۲، صص ۱۰۱-۱۲۶
- خانی، فضیله، حمیده خسروی مهر و علی طورانی، (۱۳۹۳)، **سنجش پتانسیل های گردشگری روستایی با رویکرد رفع چالش های اقتصادی، مطالعه موردی: دهستان قلعه قافه – شهرستان مینودشت**، پژوهش های روستایی، دوره ۵، شماره ۱، صص ۱۹۱-۲۱۲
- سلمانی، محمد، سیدعلی بدری، محمدجواد قصابی و غدیر عشورنژاد، (۱۳۹۲)، **درجه بندی سکونتگاه های روستایی برای توسعه گردشگری بیابان با استفاده از روش ELECTERE III (مطالعه موردی: خور و بیابانک)**، جغرافیا و پایدرای محیط، شماره ۶، صص ۱-۲۲
- ضیایی، محمود و محمود حسن پور، (۱۳۹۲)، **تدوین حوزه های راهبردی توسعه مقاصد گردشگری با استفاده از تطبیق تئوریک و کاربردی مدلهای چرخه حیات مقصد و شاخص رنجش داکسی، مورد شناسی: مصر، فرحزاد، محمدآباد کوره گز، لبوزیدآباد، بند ریگ و عشین، ریگ جن، جندق**؛ جغرافیا و آمایش شهری – منطقه ای، دوره ۲، شماره ۹، صص ۱۵-۲۸
- طوافی، فهمیه، (۱۳۹۴)، **سنجش اثرات گردشگری بر جامعه روستایی (مورد مطالعه: دهستان اورامان تخت)**، پایان نامه کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه ریزی توریسم دانشگاه تهران
- علیزاده، محمد، (۱۳۹۱)، **برنامه ریزی راهبردی گردشگری شهرستان خلخال**، پایان نامه کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه ریزی توریسم، دانشکده جغرافیای دانشگاه تهران
- علیقلی زاده فیرزوجایی، ناصر، مهدی رمضان زاده لسبویی و مجید اسمعیلی، (۱۳۹۳)، **سنجش نگرش و گرایش جامعه میزبان به توسعه گردشگری در نواحی روستایی مناطق بیابانی و کویری (مطالعه موردی: نواحی روستایی شهرستان خور و بیابانک)**، مطالعات جغرافیایی مناطق خشک، سال پنجم، شماره هجدهم، صص ۳۷-۵
- فرجی راد، عبدالرضا و افسانه احسانی، (۱۳۹۰)، **بررسی تأثیر اقامتگاه های محلی (خوشه سار بوم گردی) بر ارتقای سطح زندگی جامعه محلی (با تأکید بر روستای گرمه و شیب دراز)**، فصلنامه جغرافیایی سرزمین، سال هشتم، شماره ۳۰، صص ۶۳-۷۷

[Downloaded from system.khu.ac.ir on 2024-10-12]

- قبادی، پرستو، عبدالمجید پاپ زن، کیومرث زرافشانی و شهپر گراوندی، (۱۳۹۱)، **واکاوی محدودیت ها و مشکلات توریسم روستایی با استفاده از تئوری بنیانی، مورد شناسی: روستای چرمله علیا**؛ جغرافیا و آمایش شهری – منطقه ای، دوره ۲، شماره ۵، صص ۸۹-۱۰۴
- قدیری معصوم، مجتبی، محمد سلمانی و محمدجواد قصابی، (۱۳۹۳)، **ارزیابی توان توسعه گردشگری بیابان و تأثیر آن بر ابعاد اجتماعی – اقتصادی و کالبدی در سکونتگاه های روستایی (مورد مطالعه روستاهای شهرستان خور و بیابانک)**، نشریه جغرافیا و برنامه ریزی، سال ۱۸، شماره ۵۰، صص ۲۸۱-۳۰۴
- کرمی دهکردی، مهدی و خلیل کلانتری، (۱۳۹۰)، **شناسایی مشکلات گردشگری روستایی استان چهارمحال بختیاری با استفاده از تکنیک تئوری بنیانی**، پژوهش های روستایی، سال دوم، شماره سوم، صص ۱-۳۲
- مستوفی‌الممالکی، رضا، (۱۳۷۶)، **تحلیل ناحیه‌ای روستاهای دهستان رباطات با تأکید بر تحولات معدنی، صنعتی، راه، توریسم، سیاست**، رساله مقطع دکتری، دانشگاه تهران.
- مطیعی لنگرودی، سید حسن و زهرا کاتب ازگمی، (۱۳۹۶)، **پیامدهای اقتصادی توسعه فعالیت های گردشگری روستایی در شهرستان بندر انزلی مورد: دهستان لیچارکی حسن رود**، فصلنامه اقتصاد فضا و توسعه روستایی، دوره ۶، شماره ۲۱، صص ۱-۱۶
- مهدوی مسعود، مجتبی قدیری معصوم و نسرین قهرمانی، (۱۳۸۷)، **اثرات گردشگری بر توسعه روستایی با نظرسنجی از روستائیان دره کن و سولقان**، فصلنامه روستا و توسعه؛ سال ۱۱، شماره ۲، صص ۳۹-۶۰
- نظریان، اصغر، کاوه زال نژاد و رضا میرزانژاد، (۱۳۹۴)، **تحلیل اثرات گردشگری بر روند توسعه روستاشهرها مورد: سرعین**، فصلنامه اقتصاد فضا و توسعه روستایی، دوره ۴، شماره ۱۳، صص ۱۳۷-۱۵۲
- وثوقی، لیلا، (۱۳۹۰)، **ارزیابی نگرش جامعه روستایی به گردشگری، بر مبنای مدل معادلات ساختاری (مطالعه موردی: منطقه کوهستانی رودبار قصران، شهرستان شمیران)**، پژوهش های روستایی، سال دوم، شماره چهارم، صص ۶۳-۸۸
- Baldwin, D. A, (1978), **Power and Social Exchange**, The American Political Science Review, Vol 72, No 2, pp. 1229-1242
- Butler, R, (1980), **The concept of a tourism area cycle of evolution**, Canadian Geographer, Vol. 24, Issu 1, pp. 5-12
- Chenguang, W. Li, G. and Haiyan, S, (2012), **economic analysis of tourism consumption dynamics: a time-varying parameter demand system approach**, Annals of Tourism Research, Vol. 39, No. 2, pp. 667–685
- Condesso, F, (2011), **Rural development, cultural heritage and tourism**, Journal Cuadernos de Desarrollo Rural, Vol. 8, N 66, pp.197-222
- Eshraghi, M. Toriman Mohd, E. and Ahmad, H, (2010), **sustainable ecotourism in desert in Iran**, **potential and issue,** jurnal e-bangi, Vol 5, No 1, pp. 38-51
- Hall, H, (2001), **Borrowed theory: applying exchange theories in information science research**, Library & Information Science Research; Vol 25, Issue 3, pp. 287–306
- Holden, A. And Burns, P, (1995), **Tourism: A New Perspective**, Published London; New York: Prentice Hall
- Homans, C. G, (1958), **Social Behavior as Exchange**, American Journal of Sociology, Vol 63, No 6, pp. 597-606.

[Downloaded from system.khu.ac.ir on 2024-10-12]

- Hwang, J. And Lee, S, (2015), **The effect of the rural tourism policy on non-farm income in South Korea**, Tourism Management, Vol 46, pp. 501-513
- Lord, G. D, (1999), **the Power of Cultural Tourism**, keynote presentation Washington heritage conference, Washington lord cultural resources
- Mathieson, A. & Wall, G, (2006), T**ourism, economic, physical and social impacts**, published by Longman Scientific & Technical, 1987 - 208 pagina's
- Paul, B, (2002), **the Impacts of Tourism on Society,** tourism management, Vol 12, pp. 500-506
- Postma, A, (2008), **Critical impacts of tourism multiple case studies**, published by stenden university
- Searle, S. M, (1992), **Social Exchange Theory as a Framework for Understanding Ceasing Participation in Organized Leisure Activities**, Sixth Canadian Congress on Leisure Research
- Sharpley, R, (2002), **rural tourism and the challenge of tourism diversification: the case of Cyprus**, Tourism Management. Vol. 23, Issu 3, pp. 233-244
- Snieska, V. Barkauskiene, K. and Barkauskas, V, (2014), **The impact of economic factors on the development of rural tourism: Lithuanian case**, Procedia - Social and Behavioral Sciences, Vol 156, pp. 280 – 285
- Terluin, I, (2003), **Differences in economic development in rural regions of advanced countries:an overview and critical analysis of theories**, Journal of Rural Studies, Vol 19, pp. 327–344
- Wajda, W. And Hall, A.T, (2012), **Social Exchange in a Swedish Work Environmen**t, International Journal of Business and Social Science; Vol. 3 No. 23, pp. 56-64

[Downloaded from system.khu.ac.ir on 2024-10-12]

[Downloaded from system.khu.ac.ir on 2024-10-12]